

Szerkesztőség és kiadó-
hivatal:

Bocskay-utca 9. sz.

Megjelenik minden hó 15-én.

Genealogiai Füzetek

CSALÁDTÖRTÉNETI FOLYÓIRAT.

A „Genealogiai Füzetek“

előfizetési ára:

Egész évre 8 kor.

Félévre 4 „

SZERKESZTIK:

CSIKSZENTMIHÁLYI SÁNDOR IMRE ÉS KÖRÖSPATAKI ÉS KÖPECZI SEBESTYÉN JÓZSEF.

KIADJA: A SZERKESZTŐSÉG.

Az úri hatóság fejlődése Magyarországon 1848-ig.

(Tizenkilencedik közlemény.)

Az 1608. (K. u.) 10. t.-cz. rendelete összefügg a vármegyei statutumokról mondottakkal. Elismeri ezeknek particularis érvényü intézkedhetését, azt rendelve az 1. §-ban, hogy azokban a megyékben, a melyekben ezelőtt a jobbágyok szabad költözési joga érvényben állott, továbbra is fennmaradjon s a 2. §. szerint azok, melyekben ez nem volt, erre privat constitutiót alkothatnak. E törvényben leginkább kifejezést talál a vármegye autonomiájának kifejlődése, minek okait láttuk. Az utolsó törvény, mely ez alkorszakban a jobbágyok szabad költözéséről intézkedik, az 1723: 61. t.-cz., mely általánosságban mondja ki e jogát. E t.-cz. emliti először a taxalistákat, kik az 1. §. szerint nem voltak egyebek, mint szabadon bocsátottak leszármazói, kik nem öltöttek jobbágy színt magukra s felszabadított jobbágyok, kik colonialis, censualis s inquilinarius kötelezettségeket teljesítettek, mindig az urral kötött szerződés szerint, ha ez nem volt, a szokásjognak megfelelőleg. A törvény nagyon természetesen ezeknek is biztosítja jogát. A taxalistákon kívül kiváltságos helyzete van az e korban még létező scultetusoknak, kiknek szabad költözködési jogát szerződés biztosította. Ezek példáját látjuk a Thurzó által 1610-ben alapított telepnél, a melynek lakói hasonló jogokkal voltak ellátva a régi scultetus községeivel. (Pfahler id. m. CXXVIII. Schwartner de Scultetus p. 133.)

A jobbágyok szabad költözési joga történetének ismertetése után rá kell térnünk a szökevény s elhurczolt jobbágyok visszakövetelését s visszaadatását szabályzó, e korbéli intézkedésekre.

Számtalanszor kiemeltük, hogy e korszak a dologi elvek virágzásának korszaka, s ezt ép itt látjuk legjobban visszatükrözötten. A dologi érdekek hatalmas fellendülését mutatja az a körülmény, hogy az urak nem engedték saját önző vágyuk miatt a jobbágyokat a törvény alapította szabad költözési jogukkal élni, jogtalanul visszatartják őket, s mi természetesebb, mint az, hogy az elnyomott szökevényekkel segített magán. Másik szükségképi folyamánya a vagyoni érdekek virágzásának az volt, hogy az egyes hatalmas urak mind nagyobb és nagyobb jövedelemre igyekeztek szert tenni, s az akkori igen nagy kiterjedésű földterületeken a gazdálkodás csak a jobbágyok igen nagy száma mellett volt lehetséges. Így ha szép szerévé nem szaporíthaták jobbágyaik számát, magukon úgy segítettek, hogy más, kevésbé tehetősektől raboltak el s a szökevényeket szívesen látták és biztosították. Már a jobbágyi viszony keletkezésekor, midőn az úri hatóság személyes eleme nem is létezett, megillette a földesurat az a jog, hogy elszökött, vagy elrablott

jobbágyát visszakövetelhesse. Ez szükségképi folyamánya volt a királyság kezdetén fennálló rabszolgaságnak s midőn erről, mint az úri hatóságnak egyik tényezőjéről, megemlékeztünk, ezt ki is emeltük, mint olyat, melyből a dologiság elve alatt kifejlődött jobbágyi viszony igen sokat merített. A visszakövetelési jog tehát ősrégi szokásjogunkban a dologi alárendeltségnek elválaszthatlan része volt. Igaz ugyan, hogy a modern eszmék között az urnak e joga a személyes alárendeltség alkatelemének látszik, s megtestesíti azt az elvet, hogy bizonyos hatóság hatalma alatt állnak területén levő személyek s dolgok; így az úri hatóságnak is ezen alapelnél fogva volt meg a jobbágyokra a visszakövetelési joga. De ez csak látszat. Ha a fennebb érintett történeti kifejlődést szemügyre vesszük, azt látjuk, hogy a dologi alárendeltségnek volt kiegészítő eleme, mert biztosította legközvetlenebbül ennek létezését; az alábbiakból meg fogunk győződni arról, hogy az urnak e joga csupán az engedély nélkül elszökött s elhurczolt jobbágyokra állott fenn, mert így erőszakosan megszakadt az a vagyoni kapcsolat, mely a jobbágyot az úrhoz fűzte. Ez a nagyon természetes oka azon jelenségnek, hogy az úr birt e joggal, mielőtt az úri hatóság személyes elemét megnyerte volna.

Ezek voltak mindazon indító okok, melyek arra indítottak, hogy róla e helyen emlékezzem meg. E korszakban, mint a jobbágyok szabad költözési jogát igazoló törvények sokasága igazolja, a dologi elvek hatása alatt a jobbágyok ugyszólván röghöz kapcsolódtak. Innen a gyakori szökés s elhurczolás, mi mindennapos lett különösen a gyászos emlékü 1514. törvényhozás után. Az 1463: 17. kifejezetten tiltja az elhurczolást hatalmaskodás büntetése alatt; 1470: 14; 1471: 16. rendelik, hogy a jobbágyok elhurczolás ellen Zsigmond III. decretumának 14. articulusaiban megállapított büntetése alkalmaztassék s az 1471: 16. t.-cz. 1. §. rendeli, hogy ha a jogtalanul elhurczolt jobbágyot az ispán visszaállítani nem akarná, állását veszítse s a 3. §. szerint akkor is, ha ő maga hurczolna el illet. 1486: 39. t.-cz. principiumának tanúsága szerint a jobbágyok jogtalan elhurczolása miatt számos panasz, per merült fel, miért is az 1. §. rendeli, hogy 1487. pünkösdi napjáig az elhurczolt jobbágyok az ispán felosztására uraikhoz visszaállítassanak. A 2. §. szerint ha az elhurczolók ezt tenni vonakodnának, a jobbágy díjában marasztassanak el, melynek fele az ispáné, a másik fele a jobbágy visszakövetelőé. 3. §. e birságot az ispán bármely megyében, azoknak javaiból felhajtassa. 1492: 94. t.-cz. már 3 marca birságot; a job-

bágy visszaállítását s ismét 3 marca birságot kíván az elhurczolón felhajtani; az 1. §. rendeli, ha valaki jobbágya más javaira lopózkodik, az illető, kihez ment, tartozik visszaadni urának, ha nem akarná, 3 marccal büntetessék. A 2. §. szerint senkinek sem szabad másnak jobbágyát az engedély megadása s a kötelezettségek teljesítésére rendelt 15 nap letelte előtt elvinni, aki ez ellen cselekszik, 25 marcat tartozik fizetni, mely részint az ispánt, részint a felperest illeti. Ez sokban egyez Zsigmond VI. decretuma 7. articulusának 1, 2. §-ával, s mint Pfahler id. m. LVXXIV. lapján megjegyzi, ugyanynyira, hogy az ország rendjei evvel confundáltak s ezért hozatott 1495: 18. melynek 1. §-a rendeli, hogy ha a jobbágy valamely bün elkövetése miatt, másnak javaira szökik, az ispán vagy alispán vagy szolgabírák, attól, ki az ilyet befogadta, kérjék vissza, ha az visszaadni nem akarná, 25 marccal büntetessék, mely a bíró s a kereső fél között egyenletesen megosztandó. 2. §. Ha az ily szökevényeket maga az ispán fogadná be s a felkérésére kiadni vonakodnék, akkor a megye nemessége a szolgabírákkal együtt 25 marcat hajthasson fel annak vagyonából, melynek fele a szolgabírákat, másik fele a keresőt illeti. 3. §. Ha ezt keresztül vinni nem lehetne, akkor az ispán az ősi szokás szerint az ország rendes birái elé idézendő s itt igazságot tartoznak szolgáltatni. 4. §. Ha a megye nemessége s a szolgabírák az ispán felett határoznának s valamelyik fél ezek ítéletével nem elégednék meg, akkor az ügy a királyi Curiahoz, az ország rendes birái elé terjesztendő. Ehhez társul ugyanez évi 22. t.-cz., melynek 2. §. szerint ha a jobbágyok házaikkal együtt hurczoltatnak el, akkor az elhurczolók 100 arany forintban marasztandók el, melynek fele a bírót s fele a kereső felet illeti. Az 1498: 47. t.-cz. a kunoknak, bolgároknak s ruthéneknek tiltja el a jobbágyok elhurczoltatását s ha mégis tennék, a 2. §. szerint az ország nádora itél a felmerülő esetek-

ben. Az 1504: 16. t.-cz. 4. §. szerint kik másnak jobbágyát elhurczolják, 25 marcaban azaz 100 arany forintban marasztalendók el, melynek $\frac{1}{3}$ -a a kereső felet, $\frac{2}{3}$ -a a vármegyei ispánt s a szolgabírákat illeti. A gyászos emlékü 1514. törvényhozás a 26. t.-cz.-ben intézkedik, mely szerint, ha valaki az úr akarata ellen a jobbágyot elhurczolná, akkor az, kitől elhurczoltatott, maga mellé vevén egy szolgabíró s négy ugyanazon megyei nemest, hol a jobbágy feltaláltatott (ezek 100 arany frt büntetés terhe alatt a felszólításra menni tartoznak, melynek fele a bírót, másik fele a keresőt illeti, ha csak súlyos betegség, vagy más elkerülhetlen akadály nem gátolja) s miután azt, hogy a jobbágy igaztalanul elhurczoltatott, kellőkép bizonyítva látják, akkor az illető úr felhivatik a jobbágy visszaadására, annak minden vagyonával együtt. Ha visszadja, megfizeti a hatalmaskodásért a 100 arany forint díjat, melynek fele a keresőt, másik fele az ispánt vagy alispánt és szolgabírákat illeti.

Ha mindezek daczára a jobbágyot magánál tartja, elvesziti azt a helységet, várost, községet, birtokrészt, melyre a jobbágy hurczoltatott, melynek $\frac{1}{3}$ -a azt illeti, kin a sérelem elkövetett, $\frac{2}{3}$ -a a királyi Felségre száll. A 27. t.-cz. arról az esetről intézkedik, midőn a jobbágy officialis által hurczoltatik el, rendelvén, ha ez az ura tudta nélkül követte el, tartozik ő vagy ura a felszólítás után a jobbágyot a fennebbi büntetés terhe alatt visszaállítani. Ha az úr távol van s az officialis az ő tudta nélkül hurczol el a jobbágyot s a visszaállításban a megintés ellenére késedelmeskedik; akkor az ily officialis a térítésért fizessen 100 arany forintot és a visszaadás késleltetése miatt vessze el minden vagyonát s nemességét, ha ugyan van. Ha pedig az officialis jobbágy, adassék ki ura által annak, kinek jobbágya általa elhurczoltatott; ha az úr nem adja ki, veszítse azt a helyet, hova a jobbágy hurczoltatott.

Dr. Endes Miklós.

A nagyteremii Sükösd család.

Petky János egy 1700 körül kelt feljegyzésében¹ azt a mesét hagyta hátra a Sükösdök eredetéről, hogy az udvarhelyszéki Sükösből való nemes emberek voltak s azt állította, hogy egy igen régi — mintegy 300 éves donatioval összekötve olyan írást látott, a mely szerint a Sükösdök azért kaptak jószágot, a miért egyiküknek három fia esett el a háboruban s az így szerzett birtok neve *Ter-emi*² lett. „A harc után pedig a király úgy adta volt czímerül a pelikánt, íratta volt a donationalba, hogy valamint a pelikán maga vérével táplálja a fiait, úgy az ő három fiainak is pogány káztól kiontott vére fogja táplálni az ő nemzetségét.“

¹ A feljegyzés eredetije kettőbe hajtott félv három lapján az aboszlávi br. Apor levéltárban van. Eredetijét dr. Szádeczky Lajos szives engedelméből akkor másoltam le, midőn az évekkel ezelőtt több levéllel együtt br. Apor Péter verses munkáinak és levelezésének munkálataihoz Kolozsvárra felkerült. — A feljegyzés tisztán a XVII. sz. végéről vagy a XVIII. sz. elejéről való férfírás. Írója maga mondja: azt tudják mindnyájan ki volt az anyám, ugymint Sükösd Erzsébet. Ennek az atyja Sükösd Miklós volt. Ha ezt Kemény József *Deductio stemmatographica familiae Petky* cz. kéziratosa művének 27. és 53a—55. lapjain található adataival összevetjük s tudjuk, hogy Petky Istvánné Sükösd Erzsébet két fia közül István még 1667 előtt meghalt, a másik fia János pedig még 1700 körül is élt: bizonyos, hogy a feljegyzés írója csak az utóbbi lehetett.

² Háromszor vásároltam, azaz drágán vettem.

Bizonyos, hogy itt naiv etymológiával és a család czímeréből kieszelt mesével van dolgunk. De a komoly genealogia sem fejtette meg még e közel 300 évvel ezelőtt kihalt család eredetét. Nagy Iván adatai szegényesek és szórványosak,³ s a származásuk megfejtése Orbán Balásznak sem sikerült, sőt Nagy Ivánhoz képest a kihalás kérdésében növelte a zavart.⁴

Eredetüket és leszármazásukat mi sem tisztázhatjuk teljesen, de előbbre vihetjük. Az bizonyos, hogy nem Sükösből származtak s *Teremi* a Petky meséjének 300 éve előtt már rég azon a néven szerepel, csak-hogy a Sükösdök akkor még nem voltak birtokosai.

A falura vonatkozó adataink az Árpádok korába vezetnek vissza. Midőn IV. Béla az 1241-i tatárjárás után a feldult kolozsmonostori apátságot 1263-ban helyreállította, az apátság régi 40 faluja közt a két

³ Nagy Iván: Magyarország nevezetesebb családai. X. 412. l.

⁴ Orbán Balás: A Székelyföld leírása. I. 201. és IV. 46. l. Orbán B mind a két helyen azt írja, hogy a család Sükösd Györggyel, vagy az ő hasonló nevű fiával halt ki, a ki Székely Mózzal esett el s Teremi ekkor a fejedelemre szállott vissza. Ezekkel szemben bizonyos, hogy 1. Sükösd György 163-ban a Székely Mózes elesetekor csak 14 éves gyermek volt s így fia nem lehetett. 2. Gyermekai egyáltalában nem voltak. 3. Székely Mózzal Sükösd István esett el, de vele a Sükösd család nem halt ki. 4. A Sükösd-birtokok Sükösd György halálával sem szállottak a fejedelemre.

Teremít is felsorolja.⁵ Bár az újraalapításkor a falu az apátság birtoka lett, mégis már egy év múlva V. István ifjabb király — úgy látszik, hogy az apátság birtokai közül kiszakítva — Teremi földét Meggyes és Fiók nevű hiveinek adományozta,⁶ s az hosszú ideig a Meggyes nemzetség kezén maradt. IV. László Meggyes fiait Pétert és Miklóst a tatárok ellen vívott harcokban tanusított hű szolgálatokért megerősítette benne, majd az unokák számára kérésükre Károly Róbert király 1317 febr. 20-án újra átírta és kiadta az apjuknak és nagyapjuknak szóló birtokleveleket.⁷ A XIV. század vége felé (1379 jul. 2.) egyik Meggyes utód Ponya fia Mihály, 1421 jan. 15-én ismét Ponya fia Ponya Teremi birtokosai. — A Meggyes nemzetség építtethette Tereminek kétségkívül még az Árpádok korában keletkezett, eredetileg román stílusú templomát, melynek a XV. sz. folyamán félkörű szentélyét egy polygon zárodásával cserélték fel, illetve ilyenné alakították.⁸

Az 1421-ben kiállított oklevélben találkozunk először a Sükösdök nevével is. Váraskeszi Lépés Loránt erdélyi alvajda rendeletére a Ponya fia Ponya jogait bizonyító két oklevélből négy átíratot állítottak ki. Ezekből egy *Hévízi Sixtusnak és Lőrincznek* szolt, a kikben Teremi későbbi birtokosainak nevére ismerünk. *Sixtus* ugyanis magyarul *Sikesd*, *Sükösd*. s mivel a *Sükösdöknek még kihalásuk idején (1631) is Teremin kívül Héviz volt egyik törzsbirtoka, s mivel ugyancsak a Sükösdöket már a XV. sz. első felében Teremiben találjuk: a hévízi és teremi Sükösdöket egy család tagjainak kell tekintetünk, a kik Teremi birtokába — a mint látszik — a Meggyesek révén jutottak.*

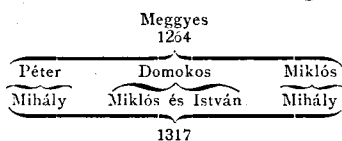
A XV. század folyamán már állandóan Teremi birtokosaiként ismerjük őket.

Antal kolozsmonostori apát megpróbálta ugyan 1434-ben, hogy a két Teremít újra az apátság birtokába vegye, de a beiktatásnak a Sükösdök ellene mondván,⁹ Sükösd Pétert és Mihályt¹⁰ Báthory István országbíró maga elé idézte. Ezek nem jelentek meg, s az apátság birtokba helyezését távollétükben meg-

⁵ Jakab Elek: Apátságok Erdélyben. Magy. Tört. Tár XIII. 4. Köv. L.: Erdély építészeti emlékei 259.

⁶ Székely Oklevéltár IV. 1. Az oklevél említi, hogy Teremi régebbi egyházi birtok volt IV. Béla és István ez évi viszályai könnyen megmagyarázzák a gyors birtokváltozást. Tudjuk, hogy István épen akkor az ország keleti részén királyi hatalommal uralkodott. V. ö. Szilágyi: A magyar nemzet története II. 533—36.

⁷ Szék. Okltr. IV. 2. 5—6. A rokonság:

⁸ Ennek a templomnak 1232-ből a pápai tizedlajstromból Jakab nevű papiját ismerjük s tudjuk, hogy a tizedszedőknek 23 dénárt fizetett. (Monumenta Vaticana. Series I. Tom. I. 96.) A község neve itt *de Rumej*, a 102 lapon íráshibából *de Some* alakban fordul elő. A sűrűn előforduló analógiákból azonban (de Drád = Dextrád, de Esakna = Désakna, de Anyan = Dányán) könnyű megfejtetni, hogy *de-Rumej*-ben *Terome*, Tereme, Tereminek nevével van dolgunk. Ortvay Tivadar ezt nem vette észre, s nagy munkájában (Magyarország egyházi földleírása a XIV. sz. elején. II. rész 651, 652. l.) a küküllői főesperesség plébániái közt a Bumei, Rumej, Some néven előforduló egyházat az ismeretlen plébániákhoz sorozza. Világos azonban, hogy itt csak a magyarul nem tudó, idegen dézmás pap írta a (Terumy = Terómi) nyugati székelyes *sz-z* ejtéssel hangoztatott nevet megszakítva, — rosszul.

⁹ Tört. Tár 1897. évf. 347 l.

¹⁰ Rákosd(i) Mihály; szintén Sükösd. Alsó-Rákos Alsó-Fejér megyében szintén Sükösd birtok volt. A névazonosságra nézve v. ö. ezt az adatot a Szék. Okltr. III. 71. lapjával.

ítélték ugyan,¹¹ de úgy látszik, hogy az ítélet írott malaszt maradt, mert Antal apát 1441-ben újra csak tovább perel a birtokért s tiltakozik a használata ellen.¹² A hol tehették, erőszakosan is gyarapították a vagyont. Igy V. László királynak egy 1455-ben kelt oklevele említi, hogy Rákosi Sykösd¹³ Streytfarth vagy Mirkvásár határából egy nagy darabot elfoglalt,¹⁴ s ugyancsak V. László 1456-ban Szent-György napján rendelkezik az erdélyi vajdának és alvajdáknak, hogy a szászokat az elvett birtokokba helyezték vissza.¹⁵

Végeredményében a perek után is a Sükösdök maradtak Teremi urai. Innen írja magát Sükösd Miklós, akit 1470-ben Pongrácz János erdélyi vajda mint székely alispánt küld Szeben városához.¹⁶ Ugyanekkor ő Töröcsvár várnagya, 1481 május 26-án pedig küküllői vár nagy.¹⁷ Vele egyszerre szerepel Teremiből János s mindkettőjük nevével mint erőszakos emberekével együtt találkozunk egy gyilkosság ügyében.¹⁸

Sükösd Miklós 1494 előtt halt meg s 1495 szeptember vége előtt követte a sirba a felesége *Dorottya* asszony is. Két leánya közül *Magdolna* Somkerei Erdélyi Mártonné lett, *Katalin* Mocsi Salatielhez ment férjhez s Erdélyi Márton a két Sükösd leány nevében tiltja el 1495 szept. 15-én Desőffy Lászlónét a Sükösd Miklósne által a lelke üdvére végrendeletileg hagyott arany- és ezüst-nemű elosztogatásától.¹⁹

1502-től 1518-ig többször találkozunk a Sükösd *Gáspár* nevével. Mindjárt 1502-ben Ulászló király ítéletet hozat ellene abban a perújításban, a melyet a szászok Zsombor felének és egy kőhalmi háznak erőszakos elfoglalásáért folytattak,²⁰ s ugyanezért 1506-ban ismét folyt a per, de végre is Zsombor elfoglalt része a kezén maradt.²¹ Ugyanő 1513-ban azt a királyhalmi részszejágot, a melyet 70 frtban Petky Miklóstól zálogban bírt, most ugyancsak 70 frtért elzalogosította Maylád Mátyásnak.²²

Sükösd Gáspár fia volt *Mihály*, a ki 1518 márczius 15-én egy birtokba iktatásnál mint király ember szerepel.²³

A következő nemzedék összeköttetését nem ismerjük.²⁴ Közülök Sükösd *Benedek* és *János* nevével találkozunk sűrűbben. *Benedek* 1542 aug. 25-én részt vett Szamosfalván az erdélyi urak azon értekezletén, mely Kecheti Márton veszprémi püspököt ajánlotta

¹¹ Tört. Tár 1897. 348—49.

¹² Tört. Tár. 1897. 351.

¹³ A fennebbi Sükösd Mihály.

¹⁴ Kemény József: Diplomatarium Transsylvanicum. Supplementum IV. 6 l. Az Erd. Nemz. Múz. kéziratárában.¹⁵

¹⁵ Kemény J.: Dipl. Nemz. Supl. IV. 26.

¹⁶ Lázár Miklós gr.: Székely ispánok és alispánok a mohácsi végig. Századok 1880. 814.

¹⁷ Szék. Okltr. III. 88, 89. Tört. Tár 1897. 506. A Petky-féle feljegyzés nevét Antalra fordítja, állását vajdaságra nagyítja s azt mondja, hogy öcsésének Mihálynak ő építtette Teremiben az olasz fokokat. Ebből következtetve hihetőleg nagyobb arányú építtetést végeztetett s valószínűleg a teremi templom szentélyét is ő alakította át és bővítette ki.

¹⁸ 1486-ban és 1487-ben. Szék. Okltr. I. 256—58, 263—65. és Szabó Károly: Az Erd. Múz. eredeti okleveleinek kivonata. 1232—1540. 82—83 l.

¹⁹ Teleki Okltr. II. 197—199, 204.

²⁰ Kemény J.: Diplomatarium. V. 287.

²¹ Pesty Frigyes: Eltűnt vármegyék II. 47. Horger Antal a Sükösdök foglalását ezen az alapon Zsomboron a XVI. sz. elejére teszi. Látnuk azonban, hogy 1502-ben már perújításról van szó. A foglalás tehát jóval régebb történetű. V. ö. Horger A.: A csángó nép és csángó név eredete. Erdélyi Múzeum 1905. 74 l.

²² Kemény J.: Diplomatarium VI. 1. Nevével találkozunk még a Teleki Okltr. II. 298, 316, 321 s 374—75 lapjain.

²³ Teleki Okltr. II. 371—74.

²⁴ Orbán Balázs feltevésére a leszármazásra nézve nincs semmi bizonyíték.

erdélyi püspököknek.²⁵ 1556-ban az egyházi javak vilá-giasítása után ő volt az egyik a királynő azon három biztosá közül, a kiknek Bornemisza Pál püspököt Váradig kellett kísérniök. Ekkor történt az, hogy a püspök a kíséretül adott 500 lovast Ferdinándhoz csábitotta át s a három biztosnak magukra kellett visszatérni Izabellához.²⁶ Neve előfordul még 1558-ban (okt. 10.) egy iktató parancsban s utoljára egy 1561-beli vallató parancsban találkozunk vele.²⁷ Petky leányt vett el.^{27a)} — Kortársa s valószínűleg testvére János, a kinek nevében 1550-ben a szász-zsombori határjáráskor Polyák Miklós ellent mondott és tiltakozott. 1570-ben egy széplaki (Küküllő m.) részjóságra kiskendi Balásffy Ferenczcel együtt új adományt kap.²⁸

Egy régi genealogiai tábla Sükösd Benedek fiának Györgyöt s a György leányainak *Katalint* és *Annát* írja, a kiket Nagy Iván a rokon családok táblázatai alapján 1560 körül szerepeltet.²⁹ Ezzel ellentétben Apor Péter a két leányt a *Sükösd Miklós és Balásffy Anna* gyermekeinek mondja.³⁰ Abban pedig mind a két forrásunk megegyezik, hogy Katalin Bethlen János felesége lett s így a későbbi jeles történetíró és kanczellár Bethlen Jánosnak volt nagyanyja, Anna pedig Béli Ferenczhez ment férjhez, s az ő dédunokája lett uzoni Béli Pál. Ezek testvére lehetett az a Sükösd *Margit*, a ki egy 1608-i ítéletlevélben mint Kemény Istvánné szerepel. Leánya, Magdolna, Szalánczy Györgyné volt s a Sükösdök kihalásával a Szalánczyak ezen ősszeköttetés útján örökölték utánuk.^{30a)}

Hodor Károly 1579-ből Sükösd Miklós és Gáspárt minden részletesebb felvilágosítás nélkül Dobokamegyei birtokosoknak ismeri, Orbán Balázs pedig ugyan-ezeket Benedek fiainak tartja. Ezek együtt fordulnak elő egy birtokperben 1585-ben is³¹ s Gáspárról tudjuk, hogy Benedek fia volt. Kortárs velük *Erzsébet*, Lázár András csiki főkirálybíró felesége.³²

Az ezekkel csaknem egyszerre ismeretes Sükösd *István* leszármazása nem állapítható meg. Tudjuk róla, hogy 1590 ápr. 29-én Báthory Zsigmondtól Közép-Szolnokban, Dobokában és Kolozsmegyében rokonai-val új adományt kap. Nevét 1603 februárjában ott találjuk Küküllőmegye hűségesküt tett nemesei között s ugyanazon év július 17-én Brassó mellett a Székely Mózés pártján az erdélyi nemesség virágával együtt ő is elesett.³³

²⁵ Erd. Orszgy. Eml. I. 136.

²⁶ Siebenbürgische Quartalschrift I. 360.

²⁷ Tört. Tár 1883 71

^{27a)} Kemény J. Dipl. VII. 145. és V. 142.

²⁸ Székely Okltr. II 92 és Kemény J. Appendix Dipl. Transs. D. 11. 125 l.

²⁹ A gen. tábla az Erd. Múz. levéltárában egy 1765-beli átiratban. — Nagy Iván X. 4 2

³⁰ Mon. Hung. Hist. II. oszt. 11. köt. Altörj. Apor Péter br. munkái. 70. l. Alább kitűnik, hogy Miklóst és Gáspárt testvéreknek tarthatjuk s mindketten a Benedek fiainak vehetők: Miután azonban Nagy Iván a leányokat 1560 körül szerepelteti, tisztább adatok hiányában nem merjük azt állítani, hogy Apor P. Sükösd Miklósa a Benedek fia, az 1579-ben szereplő Miklóssal azonos

^{30a)} Kemény J. Dipl. Transs. Suppl. IX. 91. Tört. Tár 1833. 419—321, 671 és 1911. 3 4—05.

³¹ Hodor Károly: Doboka vármegye természeti és polgári esmértetése. 226 l. Orbán B. Székelyföld IV. 46. Kemény: Dipl. VI. 4. A pert a Zsomboriak ellen 1579-ben már együtt folytatják. (Kemény Dipl. V. 142.) Hodor bizonyára ennek a kapcsán ismeri a nevüket. Mivel Gáspárról Apor Péteről tudjuk, hogy a Benedek fia volt, s mivel ő Miklóssal a birtokperekben együtt szerepel: hihetőleg testvér volt, vele s így mindketten Benedek fiainak tarthatják őket.

³² Mon. Hung. Hist. II. oszt. 36. kötet. Apor P. verses művei és levelei. 131 l. és Nagy I. X. 412 l.

³³ Erd. Orszgy. Eml. XVII. 397. és Bethlen Farkas: Hist. de rebus Transs. V. 408. Vagy a János, vagy a Miklós fia.

Sükösd Gáspárnak *Wesselényi Kata* volt a felesége,³⁴ a kítől két fia született: *Miklós* és *György*. Mint elődeik, úgy ők is a főemberek közé tartoztak. *Miklós* Küküllőmegyéből 1603-ban egyszerre tett hűségesküt a már ismert Istvánnal.³⁵ A Báthory Gábor ellen folytatott küzdelemben jelentékeny szerepet vitt. A viszályok alatt ő is Brassóba szorult s Báthory az 1612 május 12—25-i szebeni országgyűlésen számos főúrral együtt notáztatta. Báthory megöletése után a szász universitás 1613 december 17-én közbe lépett az érdekelben Bethlen Gábornál s az 1614 febr. 24—márcz. 16-i megyesi országgyűlés a notát feloldotta ugyan és Sükösd Miklós most a Hévizhez, Rákoshoz és Ürmöshöz tartozó jószágait visszakapta, de a Teremihez tartozó részjóságokat soha sem vehette kézhez, bár holtig szorgalmasan perelt értükük.³⁶ 1615-ben a marosszéki Szabéd, Kölpény, Galambod és Harczó hatáiraiban fekvő részjóságait Péchy Simonnak engedte át, azzal, hogy ez segíteni fogja őt az elidegenített Nagy- és Kis-Teremi, Kis-Cserged, Vajdakút és Újfalu visszaszerzésében.³⁷ Azok azonban a Ballingh János kezére kerültek, s mikor Sükösd Miklós meghalt és öccse György egyezség útján akart hozzájuk jutni, Bethlen Gábor nem egyezett belé az egyezségbe, sőt a jószágokat a radnothi uradalomhoz foglaltatta. Brandenburgi Katalin aztán férje halála után a részjóságokat Kassay Istvánnak adományozta, a kivel Sükösd György előbb perelt, majd úgy egyezett ki, hogy feleségének Borsovai Erzsébetnek három részjóságát Kassay kezébe bocsátván, magtalan halála esetére a Teremihez tartozó öt faluban levő részjóságait is neki kötötte le.³⁸

Miklós felesége *Gávai Kata* volt.³⁹ Ettől származott leánya *Erzsébet* királyhalmi Petky Istvánhoz ment férjhez,⁴⁰ s 1631-ben élt.

Miklós öccse Sükösd *György* 1589-ben született. Korán árvaságra jutott s válságos időkben nevedett. Bátyjával megosztóván, Teremiben a nagyobb udvarház került a kezére,⁴¹ majd Miklós halála után a régi Sükösd-birtokok nagy részét újra egyesítette s 1624-ben Alsó-Rákoson szép kastélyt építtetett.⁴² Ugyanezen évben (nov. 22.) azok közt az erdélyi főurak közt, a kik Péchy Simonét kezességet vállaltak, 1000 forintig ő is jót állott.⁴³ Bethlen Gábor őt hagyta hátra Gyulafejérvárt 1629-ben a magyar király követe Kéry János

Birtokai után következtetve inkább a Miklósnak tarthatjuk, a ki szintén dobokai birtokos volt 1590-ben Cseffy Jánossal, Lázár Andrással, Sombory Sándorral, Farkassal, Gáborral s Borsovai Zsigmonddal együtt kap új adományt Közép-Szolnokban Szamosújlakra, Keodre, Keleizre s a két Szoporra; Dobokában Újfalura, Kovácsira, Fodorházára és Solyomkőre; Kolozsmegyében Fejérdre, Berendre, Középlakra, Zutorra, Nyertzére és Tanásfalvára.

³⁴ Az Erd. Nemz. Múzeumban lévő Wesselényi-Levéltárnak egy 1592 ápr. 20-án kelt oklevele mint Sükösd Gáspár özvegyét említi. Miután kisebb fia, György 1631-ben, 42 éves korában halt meg s így 1589-ben született: bizonyos, hogy Sükösd Gáspár 1589 és 1592 közt halt meg.

³⁵ Erd. Orszgy. Eml. XVII. 397

³⁶ Erd. Orszgy. Eml. VI. 224, 388, 416. és Tört. Tár 1901 évf. 301

³⁷ Kemény J.: Regestra archivorum I. 71

³⁸ Tört. Tár 1901 301.

³⁹ 1606 szept. 12-én már házastársak Kemény J.: Erdély története eredeti levelekben az Erd. Nemz. Múz. levéltárában.

⁴⁰ 1629-ben ketten együtt kaptak engedélyt Bethlen Gáhortól, hogy Sükösd Miklósnak Zsomborban, Homorodszentpéteren és Újfaluban elidegenített birtokait visszaválthassák. Kemény J.: Dipl. Suppl. IX. 343—45.

⁴¹ Petky István adata Feljegyzése nek a birtokokra vonatkozó e részében nem látunk olyant, a mit kétségbe kellene hogy vonjunk.

⁴² Orbán Balázs I. 201.

⁴³ Erd. Orszgy. Eml. VIII. 245.

fogadására,⁴⁴ Brandenburgi Katalin pedig 1630-ban (márczius 8. és 9.) őt nevezte ki egy 4 tagú bizottság egyik tagjává az udvarhelyi vár és tartozékai s az udvarhelyszéki és háromszéki vitás templomok felett a katolikusok és reformátusok közt folyt versengés ügyében.⁴⁵ Sükösd azonban a kolozsvári országgyűlésre készült, s e miatt a templomok ügyében unitárius részről Bethlen Ferenczet nevezték ki helyette, az udvarhelyi kiváltságleveleket pedig márczius 26-án társaival csakugyan megvizsgálta.⁴⁶ — Ugyanazon év június 9-én mint Katalin híve összes birtokaira szabad rendelkezési jogot szerzett magának.⁴⁷ Nemsokára élt is vele. — 1630 december 7-én még Kolozsvárt járt, de 1631 elején már leverte a betegség s márczius 21-én Csanádi Pál kolozsvári unitárius iskolaigazgató, erdőszentgyörgyi Beke Dániel bordosi pap⁴⁸ és Petriyevith-Horváth Miklós széplaki unitárius főúr előtt végrendeletet tett.

Teremti a hozzátartozó jószágokkal a feleségének *Borsovai Erzsébetnek* hagyta. Epen így neki hagyta a míg nevét viseli a Hévízhez, Alsó-Rákoshoz és Ürmöshöz tartozó birtokait is, hogy azokból adósságait kiegyenlíthesse és szolgálóinak megfizethessensarról is gondoskodott, hogy özvegye férjhezmenetele esetén az örökös rokonok ennek 3000 magyar forintot fizessenek. E jószágokban különben a felesége után bátyját gyerekei Wesselényi Boldizsárt és buni Bethlen Ferenczet tette örökösévé s úgy osztotta meg köztük a birtokot, hogy alsó-rákosi kastélyának s az ehhez tartozó Alsó-Rákosnak, Mátéfalvának és Datknak felét birják. Bogátot egészen nekik hagyta. Ürmösnek és Ágostonfalvának felét hugának Petky Istvánné Sükösd Erzsébetnek, másik felét kis hugának Petky Katának hagyta, a kit egy darabig ő neveltetett. Részellette a leányági rokonait, Szalánczy György maradékait is. Gondoskodott végrendeleti tanuiról s hű embereiről; összes ingóságait pedig azzal a kikötéssel hagyta a feleségére, hogy szolgálóit becsülettel kielégítse s mikor a jószágot a rokonok kezébe bocsátja, azok a szolgálóik kiknek ő adott ruhát és fizetést, a jobbágyságból felszabaduljanak. De gondja volt az egyházára is, mert a Teremihez, Hévízhez, Alsó-Rákoshoz és Ürmöshöz tartozó jószágok jövedelméből évenként 100—100 magyar forintot s 50—50 kis köből búzát rendelt a kolozsvári unitárius deákok segítésére a kolozsvári tanács

⁴⁴ Pray Gy.: *Epistolae procerum regni Hungariae* III 411—12. Nagy I. idézte hibás.

⁴⁵ Szék. Okltr. VI 119.

⁴⁶ Szék. Okltr. IV. 113, 130 és 225.

⁴⁷ Az 1765-ben kelt átirata az Erd. Nemz. Múz. levéltárában. Lymbus.

⁴⁸ Utóbb mindkettő unitárius püspök lett.

kezébe. Azonkívül „Istennek rettenetes átka alatt“ hagyta meg, hogy mivel az ő magyar faluiban régóta az unitárius vallást tartották „és az szegénységnek is lelkiismereti azon nyugodt meg“ ebben őket ne háborzassák, se semmi szín alatt más vallásra őket ne kényszerítsék, hanem abban oltalmazzák.⁴⁹

Végrendekezése után három nappal „sok keserves és fájdalmas nyavalyái után“ márczius 24-én délután 4 óraker „az élő Istennek hatalmas kezébe ajánlván lelkét, a halandó rövid életből az örökkévaló halhatatlanságra költözék.“ Nagy családjának ő volt utolsó fiútagja. Kivánsága szerint ősei és édesapja mellé, a nagyteremii templomba temették.⁵⁰ Temetésén küldöttséggel vettek részt pártfogoltjai a kolozsvári unitárius deákok is.⁵¹

Özvegye 1632-ben Diószegi Péter kolozsvári kőfaragó-mesterrel művészi szarkofagot és emléktáblát állíttatott neki, a melyek 1904 februáriusától az Erd. Nemz. Múzeum kőrégiségtárát díszítik.⁵²

Mindezek alapján a következőket biztos leszármasításokat állapíthatjuk meg:

I.

Sükösd Miklós
székely alispán 1470—1494.
? Dorottyá

Magdolna somkeréki Erdélyi Mártonné 1494.	Katalin Mocsi Salatielné 1494.
---	--------------------------------------

II.

Sükösd Gáspár
1502—1518.

Mihály
1518.

III.

Sükösd Miklós
Baládfy Anna

Katalin Bethlen János 1560 (?) körül	Anna Béldy Ferencz 1560 (?) körül
--	---

IV.

Sükösd Benedek
1542—1561.
Petky N.

Gáspár
1579, † 1589 és 1592 közt.
Wesselényi Kata

Miklós sz. 1589 előtt, † 1631 előtt. Gávai Kata	György sz. 1589, † 1631. Erzsébet Petky Istvánné.
--	--

A család többi tagja és szereplésének ismert ideje: Hévízi Sükösd 1421. Sükösd Péter és Mihály 1436. János 1486. János 1550—70. (Neje Lázár Katalin.) Miklós 1579—85. István 1590—1603. Erzsébet, Lázár Andrásné a XVI. sz. végén. Margit Kemény Istvánné 1608 előtt.⁵³

⁴⁹ Tört. Tár 1901. 302 305. Orbán Balázs az az állítása, mintha Sükösd György mezei kapitány lett volna, semmivel sem igazolható. Valószínűleg csak onnan vette, hogy a szarkofágján pánczélosan, karddal és buzogánnyal ábrázolták.

⁵⁰ 1631 május 22. Temetési meghívója kiadva Gen. Füzetek 1904. 76 l

⁵¹ Keresztény Magvető 1886. 159. l.

⁵² Abban, hogy méltó helyükre kerültek, Kakasy Márton n-teremii ev. ref. papnak van legtöbb érdeme. Unitárius Közöny 1904. 68—70. Az emlékek képe Orbán B. idézett műve IV. 46 és 47. lapján. A feliratát közölte Bod Péter Hung. Tymbaules 77—78. és Medgyes Lajos a Nemz. Társalkodó 1840 I. félév 180 l.

⁵³ Itt kell még megemlítenünk, hogy a kiscsörgényi Sü-

A nagyteremii Sükösdök címere Sükösd György emléktábláján.

Az Erd. Nemz. Múz. Régiségtárának fényképfelvétele.

Czímerüket Sükösd György siremlékéről és emléktáblájáról ismerjük. A paizsban fészken álló pelikán három fiát kebléből táplálja. Felette lebegő pánczélos félkar kivont szablyát tart. A paizs felett nyílt

kösd-családnak, melyből Mátyást (Szék. Okltr. III. 338.) még 1571-ből ismerjük s a mely Torda-Aranyosmegyébe is átszármasztott és a teremti Sükösdökkel a hagyomány alapján rokonságot tart, soha semmiféle kimutatható összeköttetése azzal a családdal nem volt.

sisak van. Sisakdisz: a paizsbeli kép. A színeket sem a paizsban, sem a foszlányoknál nem ismerjük.⁵⁴

Kelemen Lajos.

⁵⁴ Képünk a Sükösd emléktábla czímerét mutatja be. Erede-i nagysága 50 × 45 czm. Igen szép, művészi munka. A fénykép az Erd. Nemz. Múz. régiségtárának Pósta Béla dr. igazgató szivességéből folyóiratunk számára készített felvétele. Valószínűnek tartjuk, hogy a félkar karddal eredetileg sisakdisz volt. A Sükösd Gy. mellvértjén levő czímerben a pelikán *koronára rakott fészken* áll. Itt tehát a kőfaragó a sisakdiszt. még jobban bevitte a paizsba.

János Zsigmond czímeradományja 1568-ból.

János Zsigmondnak, az utolsó Szapolyainak czímerlevelei a heraldikai ritkaságok közé tartoznak. Eddig csak *kettő* volt ismeretes, egyik a Kothek András armalisa (Gyulafejevárvár 1560),¹ a másik a váradi Szabó Balázs és Pál armalisa (Kolozsvár 1564. nov. 27.)² Mindkettő paizsczímer adományozás.³ Az alábbiakban a *harmadik* paizsczímer adományozó armalist mutatjuk be olvasóinknak.

Az oklevél 1568. márczius 27-én Gyulafejevárt kelt s János Zsigmond *Damianus* kézműves-mestert, a vasbányák felügyelőjét, hűségéért, erényeiért és tudományáért, a polgári és nem nemes állapotból, a melyben eddig élt, kiemeli, Magyarorszáig igaz nemesi sorába iktatja, czímert adományoz neki, hogy utódaival együtt mindazon jogokkal éljen, mint a többi magyarországi igaz nemesek.

Az armalis teljes szövege a következő:

NOS IOANNES Secundus Dei gratia electus rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit vniuersis, quod nos altiore animi cogitatione perpenderentes, qua re nominis regii fama magis elucescere possit, beneficentia ad laudem et nominis celebritatem conquirendam nihil melius accommodatiusque fore inuenimus, alia enim, quaecumque cursu temporis fluunt, minus stabilia sunt et longa obliuione facile delentur, si vero quid in subditos virtutibus claros conferatur, id mentibus fortius inherens, immortale sempiternumque reddetur. Quare nos quoque qui Dei beneficio hoc regio munere fungimur, fidelem nostrum magistrum *Damianum* primarum opficem et directorum laboratorum officinae fodinaeque nostrae ferreae, pro sua fide, virtutibus et doctrina, quibus cum erga nos et regnum nostrum, antecellere cognouimus, digno liberalitatis nostrae regiae munere prosequendum asse statuimus. Is enim annis proxime transactis, cum nos globis, pro ingeniis et tormentis nostris maioribus murifragis et minoribus magnopere indigeremus, ac aduersarius noster caesar Maximilianus expeditionem suam, regnum et ditionem nostram sibi subiugare et usurpare contendens contra nos adornaret, atque vniuersa instrumenta bellica, pixides barbatae et manuales, globos item maiores et minores, in hoc regnum nostrum Transilvaniae, c ditione sua, sub paena capitali induci inhibuisset, eo ipso necessitatis tempore, ad requisitionem nostram, relictis vxore, liberis, rebus et patria, quae vnicuique chara esse debet, in hoc regnum nostrum, vltro et ex animo ingredi non dubitauit, vbi officinas et aedificia artificiosa sedulo erigere et in ea globos formentarum, pixides bar-

batas et manuales, ac reliqua cuncta militaria instrumenta, in vsum nostrum et regni nostri necessaria, prima cura apparare non pretermisit, imo in presentiarum quoque id operam dat ac deinceps etiam pro functione sua expectationi satisfacturum se pollicetur. Horum igitur intuitum eundem magistrum *Damianum* e conditione ciuili et ignobili, in quo hactenus extitisse dignoscitur eximendum, in cetum et numerum verorum regni nostri Hungariae nobilium cooptandum, annumerandum, aggregandum et asscribendum duximus. Annuentes ex certa scientia nostra animoque nostro deliberato concedentes, vt ipse a modo imposterum omnibus illis priuilegiis, libertatibus, iuribus, prerogatiuis et immunitatibus, quibus caeteri veri regni nostri Hungariae nobiles, hactenus quomodolibet de iure vel consuetudine vsi sunt et gauisi, vti, frui et gaudere possit et valeat, haeredesque et posteritates ipsius vtriusque sexus vniuersae possint et valeant. In cuius quidem erga ipsum exhibitae nostrae clementiae et liberalitatis argumentum, vereque nobilitatis insignia *scutum* videlicet *triangulare rubri coloris in quo dextra manus malleum, specimen artis suae pre-seferens tenere conspicitur*. prout haec omnia in principio seu capite praesentium literarum nostrarum pictoris manu et artificio suis coloribus depicta esse cernuntur. Eidem magistro *Damiano* ipsiusque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus vniuersis gratiose dedimus et concedimus. Decernentes ut ipse a modo deinceps eadem arma seu nobilitatis insignia, more aliorum regni nostri Hungariae nobilium armis et insigniis nobilitaribus utentium, ubique in preliis, certaminibus, hastiludiis, torneamentis, duellis et monomachiis aliisque omnibus exercitiis militaribus et nobilitaribus, nec non sigillis, velis, cortinis, annulis, vexillis, clipeis, tentoriis, dombus, generaliter vero in quarumlibet rerum et expeditionum generibus sub merae et syncerae nobilitatis titulo, quo eum haeredesque et posteritates ipsius utriusque sexus vniuersas ab omnibus cuiuscunque status dignitatis et praecminentiae homines existant, dici nominari haberique et reputari volumus, ferre, gestare, illisque uti et gaudere possit et valeat, haeredesque et posteritates ipsius utriusque sexus vniuersae possint et valeant. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras pendentis et autentici sigilli nostri munimine roboratas eidem magistro *Damiano* ipsiusque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus vniuersis dandas et concedendas duximus.

Datae in ciuitate nostra Alba Julia vigesimo septimo die mensis Marcii, anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo octauo.

Ioannes Electus Rex mpr.

Michael Chyaki
canceil[arius] mpr.

¹ Turul. 1904. 60.

² U. o — Gen Füz 1904 15.

³ Nyoma van még egy paizsczímer adományozásnak (Lécsay Ferencz részére 1587-ben) Siebm Ung. A. 277 tábla. (Turul. 1904. 60.)

Az oklevél 43 cm. hosszú, 35 cm. széles erős hártýára van írva, első sora aranybetűkkel Majdnem teljesen ép, csak az összehajtásoknál van 3 helyen

kívásva s itt-ott a címerekép megkopott. A függőpecsétnek csak nyoma látszik.

A címerekép az armalis bal felső sarkában van díszesen kifestve és egyike a legérdekesebb heraldikai emlékeinknek. Szokatlan a címertáblának fekvő téglalap alakja, mely majdnem mindig álló téglalap, ritkábban négyzet szokott lenni. A címerekép külső arany kerete 12·8 × 9 cm. A kereten belül egy reneszánsz izlésű márvány ív van, két oldalt igen szépen stilizált akantusz leveles oszlopfejjel és talppal, az oszlop közepén zöld márvány betéttel. Az ív két felső harmadáról zöld színű, felül aranyos csipkés szegésű függöny omlik alá s felül, oldalt és alól a szabad kék ég látható. E függönnyt foglalja el a tulajdonképpeni címér.

A címérfestmény eltér a szövegben levő leírástól. Ugyanis a címér a leírás szerint: háromszögű vörös paizsban kalapácsot tartó jobb kar, — a címérfestmény szerint pedig: sárga paizsban könyökben meghajlott kék ruhás, vörös hajtókás jobb kar, kezében kalapácsot tart. Sisakdísz a paizsbeli alak növekvőben. Takarók: vörös ezüst, kék-arany.

A címér a nyomott, hosszú címertábla alakjánál fogva szét-eső, magassághoz viszonyítva igen széles ezért nem tartozik általában a szépen stilizáltak közé. A paizs erősen tagolt kartouche alakú, színe chromsárga aranybrokáttal. A vassisak formája nem sikerült; alsó része s preczszerűen rajzolt rácsa aranyos, bérlése sötét-vörös; koronája háromlevelű, arany. A paizsképül és sisakdíszül szolgáló kar természetesen van festve s az akkori kék bányászruha kar részét ábrázolja; szabása felül bő, alól szűk, színe világoskék, vörös bérlésű hajtókával s 3 aranygombos hasítékkal. A kalapács hosszú fanyelű bányász szerszám, egyik végén lapos, a másikon ékalakú.* Takarói szintén nem tartoznak a legszebbek közé, mert igen szélesek s hajlásaik helyenként erőszakoltak; színök jobbról cinóbervörös, barna árnyékolással és lilás-fehér, — balról kék, fekete árnyékolással és chromsárga, arany és barnászvörös részletekkel. A függöny fölött a kék színben a sisakdísztól jobbra T (?), balra L, alól a bal szögletben szintén a kék színben C betűk vannak arany színrel festve. E betűk valószínűleg a címérfestő nevét rejtik.

A családra vonatkozólag okleveles adataink nincsenek. Damianus mesterről többet, mint a mennyit maga az armalis elmond, nem tudunk. Sőt még azt sem tudjuk, hogy a „Damianus“ név családnév-e, vagy keresztnév? mert nagyon sok példa van arra, hogy a keresztnév az utódoknál családnévvé állandósul.

* Képvonkőn a sisakdíszben levő kalapács téves, mert a foka alól s nem felül van.

Szerepléséről, érdemeiről az oklevél elmondja, hogy Damianus mester nem erdélyi, hanem magyarországi születésű. Erdélybe János Zsigmond fölkeresésére akkor jött be, mikor Miksa császár az 1564. év őszén János Zsigmond és Báthory István nagyváradi kapitány által Szathmár, Nagybánya, Hadad, Báthor, Szentmárton, Atya és Kovászó várak elfoglalásáért, Kisvárdá s Ecsed ostromlásáért visszatorként Svendi Lázár vezérlete alatt János Zsigmond ellen hadat indított⁴ és halálbüntetés alatt megtiltotta, hogy Magyarországból Erdélybe hadiszereket szállítsanak. Ebben a válságos időben, midőn Erdélyben a hadiszerek s a faltörő ágyukhoz szükséges golyók nem voltak elegendő mennyiségben, Damianus mester nem habozott önként s szívesen bejönni Erdélybe, elhagyva feleségét, gyermekeit, vagyonát és hazáját. Sérényen kohókat és műhelyeket emelt, hol azután kiváló gonddal állította elő az összes szükséges hadiszereket: szakállas és kézi puskákat s kisebb és nagyobb faltörő ágyukhoz szükséges golyókat.

E kiváló szolgálataiért nyerte a mi mesterünk elismerésül, jutalmul a fenti jelképes címert.

Mike Sándor gyűjteményében „Damian de Rogoz“ név alatt van egy leszármazási tábla,⁵ de hogy a mi mesterünk e családnak őse-e? az csak valószínű, de nem bizonyos. Ugyanis *Damián I. Miklós* már 1590-ben Báthori Zsigmondtól donatiót s *Fülöp, II. Miklós* és *Jakab* 1607-ben Rákó-

czy Zsigmondtól nova donatiót nyernek. Tehát kétségtelen, hogy a család már előbb kapott nemességet. A leszármazás Mike szerint Damián I. Miklóstól:

I. Miklós don. 1590.		
Fülöp don. 1607.	II. Miklós don. 1607. def.	Jakab don. 1607. def.
Tivadar		
Gergely		
Tivadar		
Gergely		
Máthé	János Onucz Von	

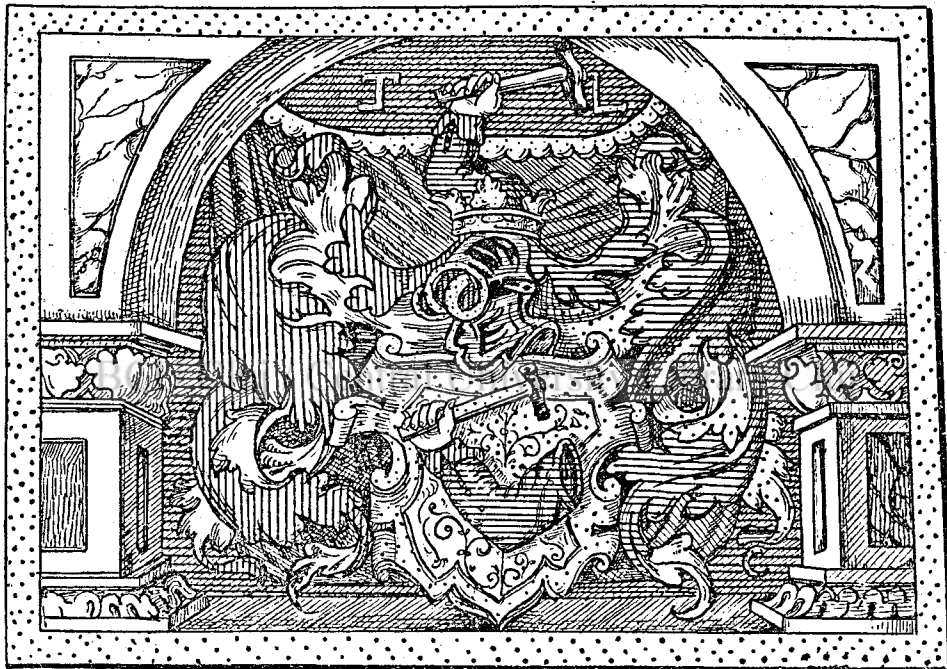
A *rogosi Damián* (Damján, Demén, Demján) családra vonatkozó adataink még a következők:

Donatio Báthory Zsigmondtól 1590. december 9. Miklós részére.⁶

⁴ Szilágyi Sándor: Erdélyország története tekintettel mivelődésére. I. 351—352.

⁵ Mike S. Collectio Genealogica Nobilitatis Transsylvanicae. A., 596. és B., 188. (Az Erdélyi Nemzeti Múzeum levéltárában.)

⁶ U. o.

Nova donatio Rákóczy Zsigmondtól 1607. november 2. Fülöp, Miklós és Jakab részére.⁷

1607-ben Rákóczy Zsigmond Budfalvi Miklós Filepnek, Miklósnak és Jakabnak azon nemesi házat Rogozon, mely a Pap János és György János háza között van, Miklós Demén atyjuk jogán, nekik adja.⁸

1766-ban a rogozi egytelkes nemesek között szerepel a Demján család.⁹

1768-ban nemességük igazolására pert folytatnak Onucz és Von Felső-Szöcsről. Az ítélet kelt Szeben 1768. december 9-én 3399—1768. sz. alatt.¹⁰

⁷ U. o. — Puscariu: Date istorice privitorie la familiele nobile Române. II. 79.

⁸ Szolnok-Doboka vm. mon. V. 562.

⁹ U. o. V. 564.

¹⁰ Mike id. m. — Gen. Füz. 1905. 97.

1862-ben Máramarosmegyében Szerfalván (Szirb) szerepel 6 család s Budafalván (Budesci) 2 család.¹¹

1862-ben Szolnok-Doboka vmben Rogozon szerepel 12 család.¹²

1866-ban a rogozi nemesi jogu birtokosok között szerepel 5 Demján családbeli.¹³

1866-ban a felsőszöcsi nemesi jogu birtokosok között szerepel a Demján család.¹⁴

* * *

A címerrajzot az eredeti után, mely az ágost. evang. egyházközség pozsonyi liczeumának kézirattárában „682 ktsz. 2 sz. E. o.“ jelzet alatt van, eredeti nagyságban s hűen mutatjuk be.

Köblös Zoltán.

¹¹ Puscariu i. m. I. 8., II. 79.

¹² U. o. I. 97. II. 79.

¹³ Szolnok-Doboka vm. mon. V. 565.

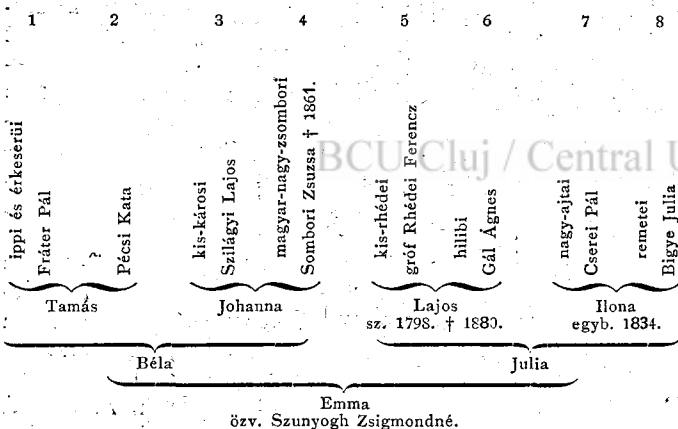
¹⁴ U. o. VI. 497.

Ősfiák.

— Összeállította: Gyulai Rikárd. —

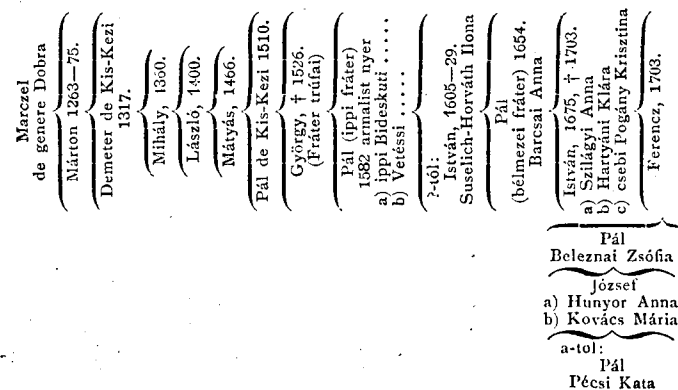
XLIX.

ippi és érkeserüi Fráter Emma leszármazása:

1. Az ippi és érkeserüi Fráter cs.

Lásd: V. 7. alatt.

Pótlás.

Fráter István és 5 társa részéről másfél telek adózott Ippon 1605-ben. (Szil. vm. Monogr. V.)

Az 1754—55-ki országos nemesi összeírás alkalmával Biharmegyében Fráter László, Pál és István özvegye, Máramarosmegyében keserüi Fráter Antal vétettek fel a nemesek sorába. (U. N. J. I. 203. és II. 222. 1.)

Apor P. (Syn. Mut.) Istvánt (ex Máramaros) Lászlót és Györgyöt említi a nemesek sorában.

Czímer: kék paizsban a paizsnak bal alsó széléből kinövő fehér ló nyakán nyíllal átlóva. — Sisakdisz: A paizsalak. — Takarók: kék-ezüst mindkétfelől. (S. ung. A. 180. I. 144. táb. — S. sbbg. A. 265. I. 197. táb.)

NB. A ló koronából nő ki és nyakán egyenes karddal átszúrva. (Fráter Antal alispán 1796-beli pecsétje.)

Czímerpecsét található: Pest vm. lt.-ban „Polg. perek fasc. 26. nr. 30. fasc. 197. nr. 1., Acta Nob. ex 1804 nr. 353., Processus Nob. fasc. 2 nr. 52 és Leszármazási tábla P. P. fasc. 42., B. nr. 27“ jelzetű okiratban. (K. S.)

Birtokviszonyok.

Földtehermentesítési kárpótlást nyertek:

Fráter Imre neje Biró Ágnes: Szentpéterfalva, Daal (Dob. vm.);

Fráter Julia Gencsi Dánielné: Halmosd (Kr. vm.); Hosszúmező (B.-Szol. vm.);

Fráter Teréz Szarvadi Pálné: Monostorszeg, Nagy-Kristolcz (B.-Sz. vm.); Szomordok (Kol. vm.); Völcs (Dob. vm.);

Fráter Farkas: Kétely (Dob. vm.); Fel-Ór, Ispánmező, Fel-Egres, Báton (B.-Szol. vm.);

Fráter-né Balogh Erzsébet: Kalota-Ujfalu, Magyar-Valkó, Nyires, Bánff-Hunyad, Sárvásár (Kol. vm.);

Fráter Sándor: Nagy-Paczal (K.-Szol. vm.);

Fráter-né Técsi-Kis Julia: Kis-Kerek (A.-Fej. vm.); Oláh-Sályi (Kük. vm.) nevű községekben volt birtok után.

2. A Pécsi cs.

Hogy melyik Pécsi családnak ivadéka Fráter Pálné Pécsi Kata, ezt ezideig eldönteni nem tudtuk.

3. A piskárosi Szilágyi cs.

Szatmármegyéből eredő, jelenleg nagyobbára Bihar-megyében birtokos cs.

Források (illetőleg irodalom): N. I. X. 710. — S. ung. A. — Jegy.

Rangemelések (nemességre vonatkozó adatok):

Az 1754—55-ki országos nemesi összeírás alkalmával Biharmegyében Szilágyi György, István (2), Mihály (4) és János vétettek fel a nemesek sorába. (U. N. J. I. 207. 1.)

A szatmár- és biharmegyei Szilágyi családnak (Bécs), 1784. VI. 11-én ismertetett el nemessége. (Orsz. lt. Lib. Reg. LIII. 125. — KK.)

Temes megyében Szilágyi János (Szatmármegyéből) hirdetteti ki nemességét 1797-ben. (L. M. I. 13. 1. — Vmi. jknyv. 1289/797. sz.)

Czímer: kék paizsban zöld téren vörös ruhás, sárga csizmás vitéz, tején fekete prémes vörös kucsma, oldalán arany öven csüngő kardhüvely, felemelt jobbában görbe kardot, melynek hegyére törökfej van szurva, baljában pedig nyilat tart. Sisakdisz: a paizsalak növekvően. — Takarók: kék-arany; vörös-ezüst. (S. ung. A. 636. l. 447. táb.)

Leszármazás.

Márton dobreczeni tanár 1719. Keresztély-Szilágyi Mária	<table border="0"> <tr> <td rowspan="2">Sámuel ev. ref. superint. sz. 1719, † 1785.</td> <td rowspan="2">Sámuel bihari táblabíró szilágy-somlyói Halmágyi Zsófia sz. 1753, † 1810.</td> <td rowspan="2">Lajos bihari szolgab. 1861. m.-nagy-zsombori Sombori Zsuzsa † 1861. XI. 14.</td> </tr> <tr> <td>Szeremley Zsuzsa</td> </tr> </table>	Sámuel ev. ref. superint. sz. 1719, † 1785.	Sámuel bihari táblabíró szilágy-somlyói Halmágyi Zsófia sz. 1753, † 1810.	Lajos bihari szolgab. 1861. m.-nagy-zsombori Sombori Zsuzsa † 1861. XI. 14.	Szeremley Zsuzsa
Sámuel ev. ref. superint. sz. 1719, † 1785.	Sámuel bihari táblabíró szilágy-somlyói Halmágyi Zsófia sz. 1753, † 1810.				Lajos bihari szolgab. 1861. m.-nagy-zsombori Sombori Zsuzsa † 1861. XI. 14.
		Szeremley Zsuzsa			

4. A magyar-nagy-zsombori Sombori cs.

Lásd: I. 11. és XXXIV. 2. alatt.

János, 1661. Szécsi Zsófia	Sándor, 1720. Ajtoni Krisztina	Parkas Károly Krisztina	Parkas pécsejfalusi Péchy Julia	Zsuzsa † 1861. piskárosi Szilágyi Lajos
-------------------------------	-----------------------------------	----------------------------	---------------------------------------	--

Pótlás.

Sombori Pető fia Pál egy Gyulafehérvárt 1380. V. 6-án kelt okmányban mint vajdai ember említve („... Paulus filius Peten de Sombor...“). (Gr. Teleki cs. lt. I. 148. sz. 197. 1.)

Sombori János 1396 körül Szomordoki Miklósnak irt levelében kéri, hogy Aszalos János nevű jobbágyát vitessék vissza *Somborra*. (U. o. 190. sz. 255. 1.)

Strich János alvajda Szebenben, 1396. XII. 6-án kelt rendeletében Sombori Jánosnak András barczasági clericus ellen indított perét a hadjárat miatt elhalasztja. (U. o. I. 188. sz. 254. 1.)

Zsigmond király megparancsolja István erd. püspöknek, hogy Sombori Jánost és társait azon birtokok miatt, melyeket Ozorai Pipo temesi gróf Gyógyi László és Jakab ellenében nekik ítelt, maga elébe idézni többé ne merészelje. — Kelt Tétényben, 1410. VIII. 16. (U. o. I. 280. sz. 364. 1.)

Nadabi László erd. alvajda Dályai Mihálynak Somkereki Antal és rokonai (közöttük Sombori János is) ellen Henningfalva, Demeterpataka, Ujfalu, Veresegyház, Birbó, Vingárt, Gergelyfája, Reugenkirch, Kugfalva és Benczenz negyedrésze miatt indított perét a felek beléegyezésével elhalasztja. Kelt Szentimrén, 1410. XI. 15-én (U. o. I. 285. sz. 368. 1.)

A kolozsmegyei ispánok és szolgabírák a Zombori László jobbágyát dali Nagy Miklóst, mivel szentkirályi Gesztesi Jánost tolvajnak mondotta s azt bizonyítani nem tudta, elmarasztalják. Ezen Apahidán, 1458. VII. 26-án kelt okmányban Zombori Gergely is említve van. (U. o. II. 51. sz. 68. 1.)

1473. I. 19-én a kolosmonostori konvent előtt somkereki Erdélyi Miklós a leánya Potentiána, a néh. Sombori László özvegye és unokája Fruzina nevében egyfelől, másfelől Sombori Péter a Sombori László Somboron, Gelponyán, Órmezőn, Farkasmezőn, Kölesmezőn, Borsván, Kis-Esküllőn,

Drágon, Ugrócson és Ajtonban levő birtokaiból az özvegyet megillető jegyajándéokra és hozományra s a Fruzina leánynegyedére nézve egyeségre lépnek. (U. o. II. 83. sz. 116. 1.)

Báthori István erd. vajda előtt Sombori Péter (a Gergely fia) Erdélyi Jánosnak, miután a néh. Sombori Gergely által monoszlai Csopor Miklós vajdának elzálogosított, majd visszaváltott s végül valamiképpen az ő kezére került *szász-zsombori* birtokrészt visszaadta, menedéket vall. (U. o. II. 102. sz. 151. 1.)

Sombori Péter arra kötelezi magát teremi Sikesd Miklós özvegyének, hogy ha a neki kölcsönzött 200 arany forintot a kitűzött időre meg nem adná, annak kétszeresében marasztalódják el. Kelt Kolosmonostor 1494. XII. 17. (U. o. II. 130. sz. 197. 1.)

1494. XII. 17-én a kolosmonostori convent előtt teremi Sikesd Miklós özvegye a férje által 1000 frtért megvásárolt kolozsmegyei Ajton egy harmadát, minthogy Sikesd Miklós a vételárból csak 500 frtot fizetett meg, Sombori Péternek visszaadja. (U. o. 131. sz. 198. 1.)

1499. IV. 16-án a kolosmonostori convent jelentést tesz az erd. vajdának, hogy parancsára Sombori Pétert a teremi Sikesd Miklós leányaival folyó perben megidézze. (U. o. II. 151. sz. 232. 1.)

1504. XII. 31-én a kolosmonostori convent jelenti az erd. vajdának, hogy parancsára Erdélyi Jánost, Mártont és Gergelyt bizonyos ügyben Sombori László fia Péter ellen megidézze. (U. o. II. 174. sz. 272. 1.)

Egy Somkeréken 1507. VI. 29. kelt okmányban Sombori Péter mint fogott bíró szerepel. (U. o. II. 190. sz. 298. 1.)

káposztás-szentmiklósi Pokai György Sombori Lászlót ügyvédjének vallja. Kelt Tordán, 1572. VI. 1-én. (Sz. Oklt. IV. 676. sz. 20. 1.)

Báthori István lengyel király Kovácsoczi Farkasnak és Sombori Lászlónak írja, hogy Tompa nevű jószágból nekik most nem succarralhat, de majd nem fog róluk elfeledkezni. — Kelt Grodnó, 1584. II. 10. (Tört. Tár: 1895. 409. l. 1172. pont.)

1634. IV. 10-én Sombori Gábor és neje Gerendi Erzsébet vallják öt levélben (melyek egyike 1598. VIII. 10-ről szól), hogy Kamuti Balázné Zeller Angalittól több kölcsönpénzeket felvettek, lekötve két jobbágyot s egyéb apró jószágot. (Tört. Tár: 1898. 533. l. 568. pont.)

1634. IV. 10-én a kolosmonostori requisitorok Kamuti Balázné Zeller Angleta kérésére átírják Sombori Gáborné Gerendi Erzsébet 1632-ből II. 25-ről kelt levelét. (U. o. 569. pont.)

* * *

Egy Zombori György (magister Georgius litteratus de Zombor) 1385-ben említve. (M. J. 51. sz. 86. 1.)

* * *

Apor P. (Syn. Mu. 289. 1.) id. Sombori Lászlót (Közép-Szolnok megyéből) mint főnemest említi. 1832-ben Sombori Imre kineveztetett táblabírónak Pestmegyében. (K. S.)

* * *

Czímer: kék paizsban koronából kinövő három zöld száru s ugyanolyan levelű fejtől. — Sisakdisz: a paizsalak. — Takarók: kék-arany; vörös-ezüst. (S. ung. A. 588. l. 418. táb. — S. sbbg. A. 218. l. 154. táb.)

NB. Használt a cs. ilyen czímet is: kék paizsban koronázott zöld hármás dombból kinövő három fejér strucz toll felett egy sisak (vas-sapka). Sisakdisz: a három fejér strucz toll. — Takarók: kék-arany; vörös-ezüst. (Czímergyűjteményünk.)

Birtokviszonyok.

Földtehermentesítési kárpótlást nyertek:

Sombori Istvánné Alsó Róza (hagyaték): Kaczkó, O.-Bogáta, Hosszumező (B.-Szol. vm.); Sajó-Szent-András, Sárvár (Dob. vm.); Vajda-Szentiván, Toldalag, Déda, Disznajó, Berecztelke, Alsó-Répa, Magyaró, Idecspataka, Balla (Tord. vm.);

Sombori József, Károlina, Zsuzsa és Bálint (S. Miklós hagyatéka): Borzova, Daal, Farkasmező, Füzes, Milvány, Rákos, Somró-Ujfalu (Dob. vm.); Halmosd (Krasz. vm.); Nyercze, M.-Nagy-Sombor, Zutor (Kol. vm.);

Sombori Julia Cserényi Ferenczné: Sófalu (Dob. vm.); Árpástó, Középfalu, Kaczkó, Bába, Ol.-Bogáta (B.-Szol. vm.); Argyas, Kis-Petri (Kol. vm.);

Sombori Gyuláné Hatfaludi Johanna: Hidalmás, Milvány (Dob. vm.);

Sombori Ferenczné P.-Horváth Zsuzsa és Sombori Sarolta: Pusztá-Topa, Kalota-Ujfalu, M.-Gy.-Monostor, Székelyó (Kol. vm.); K.-Ecsellő, Kalocsa, Ugroc (Dob. vm.);

Sombori Andrásné Kabos Zsuzsa: Galponya (Dob. vm.); Szucság (Kol. vm.);

Sombori Julia előbb gr. Kun Zsigmondné, utóbb br. Györffi Józsefné: Ördög-Keresztúr (Dob. vm.);

Sombori Imre: Galponya, Rákos (Dob. vm.);

Sombori János: Sófalu, Szeretfalva, Simontelke, Várhely, Kis-Budak (Dob. vm.);

Sombori Jánosné gr. Toldi Rozália: Bolya (F.-Fej. vm.); Maros-Solymos, Boholt, Nyavalyásfalva, Burjánfalva, Bánpataka, Kéménd, Haró (Huny. vm.);

Sombori Elekné gr. Toldi Eulália: Bolya (F.-Fej. vm.);

Sombori Sándor: Tóhát, Kócs, Ol.-Németi (B.-Szol. vm.); Kis-Ecsellő, N.-Ecsellő, Galponya, Ugróc, Borzova, Farkasmező, Rákos (Dob. vm.); Pusztá-Topa (Kol. vm.); Zsákfalva (Köz.-Szol. vm.);

Sombori Elek: Dal, Csömörlő, Szentgyörgy, Rákos, Milvány, Ördögkut (Dob. vm.); Zutor, Tamásfalva, M.-Nagy-Zsombor (Kol. vm.); Szilágy-Sécs (Köz.-Szol. vm.) nevű községekben volt birtok után.

5. A kis-rhedei Rhedei cs.

Lásd: IX. 3. és XXIX. 15. alatt.

Mihály, † 1791.	{	Ferencz
gróf: 1744.		a) hilibi Gál Ágnes
br. Bánfi Teréz, † 1807.		b) gr. Toldalagi Krisztina-Zsuzsa

Pótlás.

Czímer 1466-ból: kék paizsban két szemközt álló két-farkú vörös oroszlán első lábaikkal közösen egy termézetes színű kos-fejet tartanak. Sisakdisz és takarók nincsenek. (S. sbbg. A. 41. táb. — Turul IV. 83. I.)

Birtokviszonyok.

Földtehermentesítési kárpótlást a cs. tagjai ezen községekben volt birtok után nyertek:

I. *Küküllőmegye*: 1. Szász-Almás, 2. Domáld, 3. Fülelke, 4. Gyákos, 5. Szász-Nádos, 6. Szénaverős, 7. Kis-Szöllős.

II. *Bel.-Szol. megye*: 8. Bába, 9. Mgy.-Déce, 10. Füge, 11. Malom, 12. Muncsel, 13. Rogna, 14. Bálványos-Várallya.

III. *Kolozsmegye*: 15. Dextrád, 16. Nagy-Ercse, 17. Oláh-Köblös, 18. Mócs, 19. Oláh-Nádos, 20. Mező-

Ór, 21. Mező-Szentmárton, 22. Szopor, 23. Tótháza, 24. Türe, 25. Oláh-Ujfalu, 26. Alsó-Zsuk.

IV. *Udvarhelyszék*: 27. Gyepes, 28. Jánosfalva, 29. Karácsonfalva, 30. Musna, 31. Recsenyéd, 32. Hom.-Remete, 33. Hom.-Szentpéter, 34. Hom.-Ujfalu, 35. Hom.-Városfalva.

V. *Marosszék*: 36. Erdő-Szentgyörgy.

VI. *Hunyadmegye*: 37. Burjánfalva, 38. Füzes, 39. Nyavalyásfalva, 40. Maros-Solymos.

VII. *Kövárvidék*: 41. Letka.

VIII. *Zarándmegye*: 42. Kurety.

IX. *Köz.-Szol. megye*: 43. Nagy-Bajom, 44. Al-Berekszó, 45. Fel-Berekszó, 46. Szilágy-Cseh, 47. 48. Győrtelek, 49. Illyésfalva, 50. Nagy-Paczal, 51. Panit, 52. Tasnád-Szántó, 53. Szilvás, 54. Tótfalu.

X. *Krasznamegye*: 55. Győrtelek, 56. Hidvég, 57. Ipp, 58. Kémér, 59. Keresztelek, 60. Maládé, 61. Somlyó, 62. Ujlak.

XI. *Felső-Fej. megye*: 63. Fel-Gezes, 64. Hidvég, 65. Oláh Ivánfalva, 66. Mártonfalva, 67. Sárdorf.

XII. *Háromszék*: 68. Bádok, 69. Fotos, 70. Oltszem, 71. Zoltán.

XIII. *Alsó-Fej. megye*: 72. Mgy.-Bagó, 73. Oláh-Boros-Kocsárd, 74. Csongva, 75. Oláh-Dálya, 76. Eeselő, 77. Kis-Enyed, 78. Gergelyfája, 79. Háporton, 80. Mgy.-Herepe, 81. Ispánlaka, 82. Kákova, 83. Kápolna, 84. Maros-Káptalan, 84. Maros-Káptalan, 85. Nagy-Lak, 86. Mgy.-Lapád, 87. Mág, 88. Ompolyieza, 89. Preszáka, 90. Sebeshely, 91. Sugág, 92. Szilvás, 93. Szikás-Tóhát, 94. Vingárd.

XIV. *Dobokamegye*: 95. Bádok, 96. Balásháza, 97. Borsa, 98. Bugyia, 99. Buza, 100. Pánczél-Cseh, 101. Daal, 102. Mgy.-Derzse, 103. Doboka, 104. Kis-Jenő, 105. Kecskháta, 106. A.-Kékesnyaraló, 107. F.-Kékesnyaraló, 108. Ketely, 109. Kettősmező, 110. Lozsárd, 111. Marokháza, 112. Ördögkut, 113. Rákos, 114. Romlott, 115. Szótelke, 116. Mgy.-Ujfalu, 117. Veresgyháza, 118. Völcs.

XV. *Tordamegye*: 119. Bányabükk, 120. Berkesz, 121. Déda, 122. Disznajó, 123. Fel-Füged, 124. Maros-Hudak, 125. Idecspataka, 126. Mező-Keménytelke, 127. Poka-Keresztur, 128. Liget (Dumbráva), 129. Ar.-Lóna, 130. Maros-Ludas, 131. Magyaró, 132. Fel-Peterd, 133. Mgy.-Peterd, 134. Ratosnya, 135. Al-Répa, 136. Mező-Rücs, 137. Erdő-Szakál, 138. Mező-Szakál, 139. Mező-Szenygel, 140. Pusztá-Szentmárton, 141. Várhegy.

Személyenként:

gr. Rhédei Julia gr. Grundemann Jánosné: (1—7);
 " " Zsófia Herglotz Antalné: (9, 18);
 " " Lászlóné br. Incedi Ágnes: (26—40, 89);
 " " Klára br. Radák Istvánné: (15, 23, 43—46, 48—50, 52—63, 65—67, 73, 75, 76, 78, 80—83, 87, 94, 99, 119, 126, 129, 138—140);

gr. Rhédei Ádám: (73, 119, 140);
 " " Mária (örökösei): (8, 11—14, 17, 19, 20, 22, 24, 41, 47, 51—53, 64, 68—72, 74, 79, 81, 86, 87, 89, 92, 95—98, 100—107, 109—116, 118, 120, 123, 132, 133);

gr. Rhédei Lajos (idős): (21, 121, 122, 124, 125, 128, 134, 135, 137);

gr. Rhédei István: (16, 25, 127, 128, 131, 136, 141);
 " " János és neje br. Wesselényi Kata: (10, 42, 76, 77, 84, 85, 87, 88, 90, 91, 93, 108, 117, 130).

6. *A hilibi Gál cs.*

Lásd: VIII. 8. és XLV. 1. al.

János, 1606. nemes, 1649.

István, 1635. 76.
Nagy Ilona

Mihály

a) Kerepesi Zsuzsa
b) Gál Kata

?-től:

István, † 1722.
Antal Erzse

János, † 18 4.

makfalvi Dózsa Anna, † 1823.
(Mike S. szerint gr. Wass Anna)

Ágnes

a) gr. Rhédei Ferencz
b) kis-halmágyi Hollaki Ferencz7. *A nagy-ajtai Cserei cs.*

Lásd: XLV. 5. alatt.

Miklós

donatio: 1651, 1658, 1662.
(1666-ban 55 éves —
Daniel cs. lt. 721. 1. szerint)
kőrispataki Kötő Margit

János, 1668.

† 1717. II. 5.
csik-rákosi Cserei Judit

János, nota inf.

a) cs.-mádéfalvi László Erzse
b) Tamás Erzse

?-től:

Farkas, don. 1777.
sz. 1719, † Bécsben 1782. XII. 9.
cs.-szenttamási Boros Klára (Anna)

Pál

remetei Bigye Julia

8. *A remetei Bigye cs.*

Források: Jegy.

Rangemelések (nemességre vonatkozó adatok):
Nincsenek.

Czímert: nem ismerünk.

Leszármazás:

Demeter } Julia
kövesdi Boér Julia } n.-ajtai Cserei Pál

Birtokviszonyok.

Földtehermentesítési kárpótlást nyert:

Bigye Zsuzsa (balásházi?) Bálintffi.-né: Néma,
Oláh-Bogáta, Dánpataka (B.-Szol. vm.) községek-
ben volt birtok után.

Nemesség igazoló perek.

(IV. közlemény.)

Lukács de Futásfalva. 4592—1836.
de N.-Enyed. 9264—1808.

Lupsa de Gaura. 3658—1797.

Lyabul de Netot. 14604—1845., 5417—1848.

Madaras de Kibéd. 1571—1841.

Magos de K.-Vajdafalva. 2557—1793.
de Nagy-Nyires. 3797—1793.

Magyarosi de Magyaros. 1950—1843., 7365—1843.

Makai de Udvarfalva. 177—1827.

Makavéj de Bucsum. 702—1799.

Mancsulán de Kersecz. 3877—1794.

Mány de Disznópataka. 3281—1797.
de O.-Lápos. 4886—1848.

Mánya de Bár. 2108—1844.

Mardsinász de Nagy-Nyires. 3838—1793.

Marhat de Bikfalva. 721—1836.

Marinkas alias Seres de Havrilla. 5489—1807.

Márk de Sepsi-Szt.-György. 2638—1793.

Markó de Olasztelke. 347—1794., 1721—1827.

Márton de Markod. 8045—1839., 7507—1841.
alias Nyerges de N.-Enyed. 5033—1793.

Mátyus de Kibéd. 3300—1816.

Mauksch de Késmárk. 5674—1793.

Megyehidi seu Veress in Mihályfalva. 3440—1802.

Mertse de Somkút. 7200—1825.

Mészáros alias Hosszú de Deés. 3634—1807.

Mezei de Bihar. 7951—1794.

Mező de Szilágy. 52—1815.

Mihálcsa de Lemhény. 463—1793.

Mihály de Léczfalva. 6698—1826.
de Szt.-Simon. 6441—1820., 1090—1848.

Mik de Nagy-Somkút. 2596—1844.

Mike de Alsó-Torja. 463—1844., 8172—1845.

Mikkecz alias Czeglédi de Doboka. 13638—1835.

Mikla in Örményes. 4481—1800.
alias Deák ex Egeres. 823—1834.

Mikle de Szurduk-Kápolna. 7483—1844.

Miklós de Sepsi-Szt.-György. 1602—1793.
de Soófalva. 5762—1807.

Mirtsa de Mikola. 2453—1793.

Módi de Tasnád. 122—1804.

Mohai I. Pap-Mohai.

Moldovai de Bágyon. 3769—1846.
de alias Fakna de Romavására. 5331—1806.,
182—1831.

Molnár alias Nagy de Mikháza. 12666—1829.

Mondra alias Szakács. 5798—1836.

Mósa de Karulya. 7963—1843.

Mots de Szucsák. 4637—1804.

Motorga de Kersecz. 3877—1794.

Mundrai alias Kokon de Mundra. 6433—1773., 4928—1817.

Murvai de Uj-Székely. 5548—1848.

Nagy de Ákosfalva. 6821—1816.
de Bágyon. 7484—1844.
de Bölön. 1140—1793.
de Buzaháza. 6515—1817.
de Bülgезд. 7116—1795.
de Csikfalva. 3067—1830.
de Gerend-Keresztúr. 13235—1839.
de Gyergyó-Alfalu. 2633—1795.
de Kebele. 5939—1835.
de Kibéd. 8150—1840.
de Kőkös. 3180—1776., 742—1793.
de Makfalva. 7214—1842.
de Mikháza. 5415—1794.
de Nagy-Kálló. 2125—1844.
de Ó-Torda. 2046—1840.
de Sepsi-Kőrispatak. 5671—1793.
de Sepsi-Szt.-György. 4195—1796.
de Tóhát. 812—1839.
de Ujfalva. 2633—1795., 2400—1805.
de Vajasd. 6537—1846.
alias Fekete de Gálfalva et Nagyfalva. 7478—1844.
alias Fekete de Nyárad-Gálfalva. 5358—1806.
alias Huszti de Havaftó. 314—1794.
alias Kerei de Kérő. 1638—1805.
alias Kozma de N.-Galambfalva. 2871—1844.
alias Lénárd de Kérő. 1638—1805.
alias Molnár de Mikháza. 12666—1829.
alias Pap de Nagy-Ilonda. 5076—1806.

Nánási de Kis-Káránd. 4918—1806.

Nekkely I. Bardócz.

Nemes alias Lar de Sósmező. 1220—1827.
vel Szuszin de Hollómező. 4382—1797.

Nyagoj de Alsó-Vist. 4919—1806.

Nyagos de Jás. 7814—1846.

Nyerges de Losád. 1723—1827.
alias Márton de N.-Enyed. 5033—1793.

Onáts de Szurduk-Kápolnok. 4536—1796.

Onkos de Bretelek. 5534—1793.
Opra de Alsó-Árpás. 7053—1846.
Opris de Budfalva. 2227—1798.
Orbán de Markosfalva. 4813—1843.
Osváth de Szilágy-Szt.-Király. 4716—1799.

Paing de Berivoj. 348—1794.

Pál. 9846—1839.

de Zövéte. 953—1808.

Pálffy de Várfalva. 3223—1846.

Pánczél de Mező Sámsond. 3188—1840.

Pap de Alsó-Árpás. 7053—1846.

de Budafalva. 8127—1840.

in Diomál. 6034—1835.

de Hollómező. 2414—1822.

de Kápolnok-Monostor. 4225—1841.

de Kis-Bun. 3705—1839., 6455—1844., 8717—1845.

de Kis-Nyires. 8735—1836., 6763—1839.
de Moha. 5359—1806.
de N.-Nyires. 3732—1795., 1934—1796., 6763—1839.
de N.-Solymos. 8152—1840.
de Ormány. 8740—1843.
de Rogoz. 952—1808., 8127—1840., 14603—1845.
de Semesnye. 103—1833.
de Tökés. 4386—1797.
de Veczel. 9719—1844.
alias Gramma. 4220—1785.
alias Nagy de Nagy-Ilonda. 5076—1806.
alias Popa de Mardsina. 14601—1845.
alias Popa de Alsó-Venicze. 4190—1846.
vel Popu de Diomál. 7699—1846.
alias Sándorfalusi de Semesgye. 103—1833.
Pap-Mohai in Marokháza. 5359—1806.

Köblös Zoltán.

Szakirodalom.

A Radvánszky család története 1738-ig. (Irtta *Radvánszky László, fordította R. Kiss István.* Sajókaza 1905. 52 l. és VI. tábla 8°). »Ez alkalommal egy olyan családtörténeti munka fordítása lát napvilágot, a mely a magyar tudományos genealogiai irodalom történetét egy századdal viszi előre, mert Radvánszky László 1754-ben a saját családja történetét a hiú dicsekvés, örökségi és jogi czél háttérbe szorításával a történeti tudás emelése czéljából oklevés alapon, összefüggően, élvezhető előadással írta meg — mondja a fordító előszavában. Akkori irodalmi viszonyainkhoz mérten munkája valóban igen nagy haladást jelent. Mestere Bél Mátyás volt, kinek kora színvonalán álló genealogiai és heraldikai ismeretei voltak. Radvánszky mestere nyomdokain haladva lelkiismeretes munkát végzett. Forrásul egykorú, hitelt érdemlő adatokat, de különösen okleveleket használ. A Radvánszky családról akkoriban forgalomban levő meséket félredobja, de mellőzte a Bél Mátyás által hirdetett lengyel származást is, mert oklevéllileg az nem bizonyítható. *Yurk* (Gurg = Georgius) fia Radváni *Dénes-sel* kezdi családja történetét. Ez nyer 1287-ben László királytól oklevelet, a mely a radványi birtokot több birtokrészszel bővítvén, elválasztja a királyi halászkok földjétől Innen a leszármazás szakadatlan és a levezetés helyessége mindenütt adatokkal bizonyítva. A munka legérdekesebb része R. Györgynek eperjesi kivégzése és fiának, R. Jánosnak erre következő tíz évi küzdelme és tanulságos élete.

A munkát gondos fordításban s bő tájékoztató bevezetéssel kaptuk. Ez Dr. Kiss István érdeme. Hasznos szolgálatot tett vele genealogiai és történelmi irodalmunknak. Örömmel üdvözljük sikerült munkáját

*

Régi okiratok és levelek tára. (Kiadja dr. Kardos Samu felelős szerkesztő Debreczén, I. füzet 1905. október hó.) Genealogusnak mi sem okozhat nagyobb örömet, mintha régi okiratok és levelek publikálására újabb irodalmi vállalat létesül. Köz- és magánlevéltárakban porladó okiratok közkinccsá tétele teszi lehetővé az eredményes genealogiai kutatást. Ez teszi lehetővé a családi és vérségi összeköttetéseknek, birtokviszonyoknak minél szélesebb mérvben való ismeretét. Ma már azonban a tudományos köve-

telmények a publikációk elfogadását bizonyos feltételekhez kötik. Nem fogadhatunk el vakon oly közléseket, melyeknek hitelessége tartalmuk belső és külső értéke gyanús, avagy szövegük nem eléggé megbízható. Nem kívánom dr. Kardos publikációit ez utóbbiak közé sorozni, de mindenesetre a téren az ő részéről nagyobb gondot és körültekintést tartok kívánatosnak.

Folyóiratában két genealogiai cikket is találok. Ezekről kívánok ezuttal szólni. *Petrovay György* Mármarosvármegye ősi családai czímmel hosszabbnak ígérkező cikksorozatot kezd meg. Első közleménye a gyulafalvi törzsből eredt *sugatagi Mikle* családdal foglalkozik. A Mármarosban letelepedett s a XIV. század első felében ott élt 20 ős egyike volt *Drágos*. Ennek fia *Gyula* a máravizi kenéz alapítja a családot. A cikk ezután bőven foglalkozik az oláh kenészek és vajdaságok jogi helyzetével s a vármegyei intézményhez való viszonyával. Beható tanulmányra valló cikk folytatását érdeklődéssel várjuk. *A széki gróf Teleki család története* (1609—1839) czímmel közli és *ismerteti* dr. Kardos Samu Szász Péter m.-vásárhelyi professzor kiadatlan kéziratát. Sajnálkozásom: vegyes csodálattal látom, hogy dr. Kardos *ismertetése* nem terjed az egyszerű, sőt mondhatni az orv-másolás határán túl. Mert az egész *ismertetést* Nagy Iván XI. köt. 78—81 lapjairól írta le szóról-szóra a maga teljes szövegében. A nagyérdemű szerzőre pedig még csak hivatkozni sem tartotta érdemesnek. *Szász Péter* kéziratának közlésénél pedig ugyancsak szükség lett volna *ismertetésre*. Hiszen a szerző eddig egészen ismeretlen. A mit dr. Kardos állít róla, hogy a marosvásárhelyi kollegiumnak volt tanára, azt egyszerűen nem hiszem el neki. A kollegium történetét Koncz József alapos munkájából ismerjük, de abban Szász Péter tanár neve elő nem fordul.

A följegyzések 1609 máj 10-ével kezdődnek. Ekkor kelt oklevelével adományozza Báthori Gábor Békés városát I. Teleki Mihálynak. A közlemény utolsó feljegyzése Teleki Mihály 1690. aug 21-én a zernyesti határon történt haláláról tudósít. E két időponton belül a család s főleg Teleki Mihály életére igen sok és érdekes adatot találunk. Születések, házasságok, halálozások, donatiók, collatiók, főispáni és főkapitányi kinevezések többnyire pontos kelettel felsorolva.

MELLÉKLET: *Kunossy, Szilágyi és Túrta előzetési fölhívása Nagy Iván: Magyarország családai cz. munkára.*

TARTALOM: Dr. Endes Miklós: Az úri hatóság fejlődése 1848-ig. — Kelemen Lajos: A nagyteremii Sükösd család. — Köblös Zoltán: János Isigmond czímeradománya 1568-ból. — Gyulai Róbert: Ósfák. XLIX. ippi és ér-keserői Fráter Emma Lajos leszármazása. — Köblös Zoltán: Nemesség igazoló perek. — Szakirodalom.

Nyomatott Gámán J. Örökös könyvnyomdájában, Kolozsvárt, Kossuth Lajos-utca 10. sz. (Régi unitárius kollégium.)